

Najdbe: rjavi srakoper *Lanius collurio* Recoveries: Red-backed Shrike *Lanius collurio*

Članek je posvečen 60-letnici ustanovitve Ornitološkega observatorija v Ljubljani (1926-1986) in 50-letnici smrti dr. Janka Ponebška (1981-1935), takratnega vodje observatorija.

V letu 1986 mineva 60 let od ustanovitve ORNITOLOŠKEGA OBSERVATORIJA V LJUBLJANI. V prvem izvodu Izvestje Ornitološkega observatorija v Ljubljani 1926-1933 (1934) je med drugim zapisano: "Naloga tega zavoda je znanstveno raziskovanje domačega ptičjega življenja, pred vsem ptičje selitve, zlasti z obročevanjem, pa tudi ugotovitev koristnosti ali škodljivosti domačih ptičev ter na ta način koristiti raznim panogam narodnega gospodarstva. Doseđanji uspehi z obročanimi pticami so dokazali, kako potrebna je bila ustanovitev tega zavoda, ki je stalno v stikih z drugimi ornitološkimi stanicami v inozemstvu in jim daje važna poročila o selitvah ptic vseh vrst. Tako je naš zavod jako uvaževan pri vseh tujih opazovalnicah, ki so navezane na podatke iz našega ozemlja. Po možnosti bo izdajal zavod vsako leto novo izvestje, ki bo vsebovalo vsa važnejša ornitološka poročila njegovih opazovalcev in vsakoletne uspehe delovanja oziroma obročanja ter razprave, važne za splošni razvoj ornitologije in za spoznavanje domače avifaune....."

"Dne 13. januarja 1935, tik pred natisom tega izvestja, je nemila smrt iztrgala našemu zavodu njegovega vodjo dr. Janka Ponebška. Ko je bil spoznal, kolikšno važnost ima zemljepisna lega naše ožje domovine za ptičjo selitev, je zasnoval ptičjo opazovalnico in obročevalnico v Ljubljani in po neumornem prizadevanju je s pomočjo nekaterih somišljenikov dosegel, da se je leta 1926. ustanovil Ornitološki observatorij kot stalen državni zavod za proučevanje ptičjega življenja. Temu zavodu je bil dr. Ponebšek vodja in tajnik od ustanovitve do svoje prerane smrti. Ves je živel le zanj, za njegov razvoj in uspešno delovanje. Njegov trud ni bil zaman: zavod je že dosegel lepe uspehe, ki so mu dali dober glas tudi v inozemstvu".

Dr. Janko Ponebšek je v reviji Lovec in v kasnejših Izvestjih Ornitološkega observatorija v Ljubljani objavil prve rezultate obročkanja v Sloveniji. Najdbe so bile razdeljene v tri ločene skupine (A, B in C). Skupino B so predstavljale najdbe tistih ptičev, ki so bili obročkani v Sloveniji in dobljeni v inozemstvu. V skupni B je pri najdbi rjavega srakoperja *L. collurio* št. obročka 3298 dr. J. Ponebšek med drugim zapisal: "Bila je to prva važnejša najdba našega zavoda obročenih ptic, kajti dosedaj so našli samo tri obročene rjave srakoperje izvez obročevalnega ozemlja, in sicer dva ob izlivih reke Nila v spodnjem Egiptu, obročena na Danskem leta 1928 in 1930, in tretjega so našli pri kraju Kuttum v egiptovskem Sudanu leta 1930 (zračna razdalja 5500 km), obročenega na Nemškem". Našega rjavega srakoperja so ujeli avgusta 1930 na Peloponezu v Grčiji. Zapisana je še ena najdba rjavega srakoperja *L. collurio*, št. obročka 5785, ujetega na otoku Miconos v Egejskem morju v Grčiji (glej tabelo 1).

Kakšnega pomena je bila objava teh prvih najdb mi potrebno posebej poudarjati. V znanem Zinkovem atlasu najdb obročkanih ptic so v spisec literature uvrščene tudi Izvestje Ornitološkega observatorija v Ljubljani 1926-1933 (1934). Najbolj interesantne najdbe so vrisane v različne pregledne karte in ravno med temi najdemo vrisano najdbo rjavega srakoperja, obročkanega v Sloveniji in dobljenega v Grčiji.

Škoda je, ker do izida popolnega dela o selitvi evropskih pevcev nimamo Slovenci še objavljenih kompletnih najdb pri nas obročkanih ptičev. Objavljene so bile edino najdbe v sklopu prispevka Ptiči Stožic pri Ljubljani (Šere 1982).

V letošnjem letu pa smo prejeli dopis iz Grčije, v katerem nas obveščajo, da so ustanovili ornitološko društvo *Hellenic ornithological society*.

Dopisu so bili priloženi podatki o najdbah naših obročkanih ptičev v Grčiji. Dve najdbi sta bili novejšega datuma, in to najdba divje grlice *S. turtur* in liščka *C. carduelis*. Vse ostale najdbe so bile najdbe rjavega srakoperja *L. collurio*, o katerem smo že imeli kompletne podatke. Izjema je bila najdba rjavega srakoperja, števil. obročka 4779, za katerega smo šele leto dobili obvestilo in podatke o najdbi, pa čeprav je bil dobljen že leta 1932.

Ravno pred kratkim pa smo prejeli obvestilo o najdbi našega obročkanega rjavega srakoperja v Egiptu. Zato je ob tej priložnosti primerno, da se objavijo starejše in novejšje najdbe rjavega srakoperja, katerim je od vsega začetka dr. J. Ponebšek pripisoval velik pomen, s tem pa tudi mednarodno uveljavitev takratnega ornitološkega observatorija.

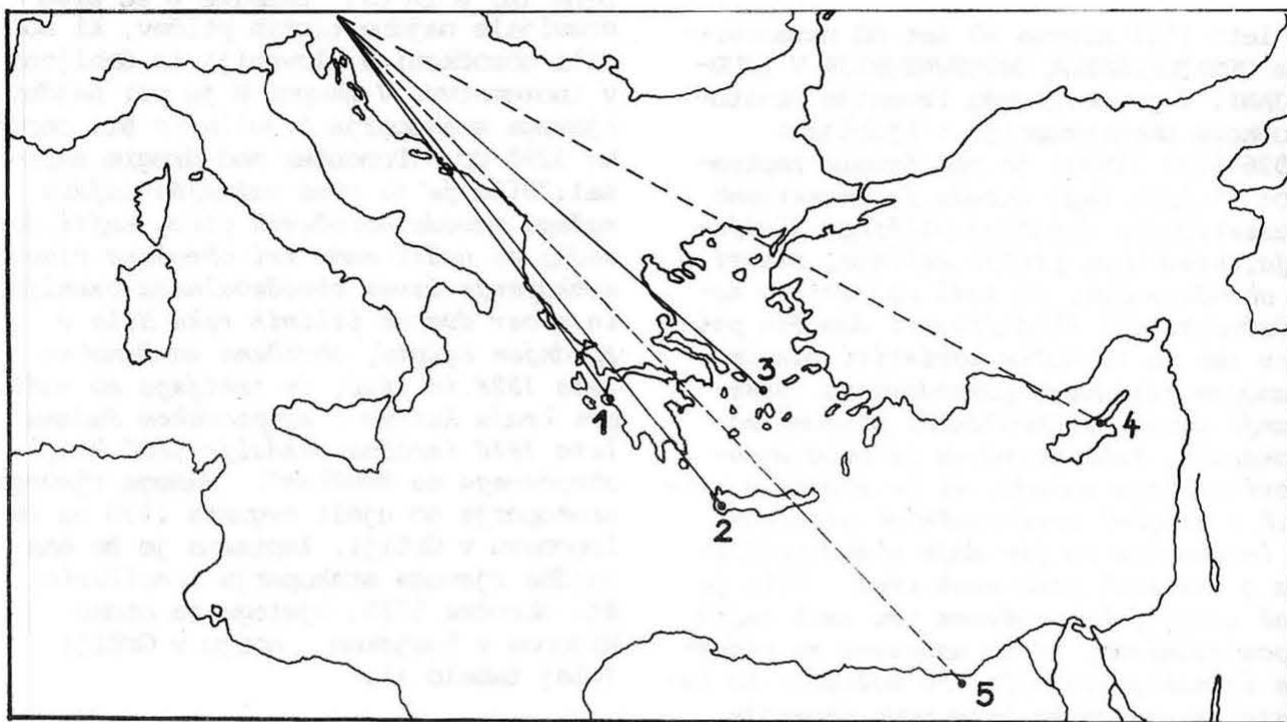

Tabela 1: Pregled najdb rjavega srakoperja *L. collurio*, obročkanega v Sloveniji
Table 1: Recoveries of Red-backed Shrike, ringed in Slovenia

Oznaka obročka Ring mark	Starost spol age sex	Datum Date	Kraj Place	Koordinate Coordinates	Država Razdalja Country Distance
1 LJUBLJANA 3298	Ad ♀ ?	24.06.30 end 8.30	Šentjakob, Ljubljana Amalias, Peloponez	46.06N/14.36E 37.48N/21.23E	GRČIJA (1083 km)
2 LJUBLJANA 4779	Ad ♂ +	10.07.32 25.08.32	Črnuče, Ljubljana Kandanos, Crete	46.06N/14.32E 35.20N/23.45E	GRČIJA (1424 km)
3 LJUBLJANA 5785	ly +	15.08.33 21.09.33	Mestni log, Ljubljana Miconos, Kikladi	46.03N/14.29E 37.25N/25.21E	GRČIJA (1314 km)
4 LJUBLJANA 20.000	Ad ♂ ?	16.07.39 03.05.40	Svetje, Medvode Paralimni, Famugusta	46.08N/14.22E 35.10N/33.40E	CIPER (2024 km)
5 LJUBLJANA XF 845	Ad ♀ +	20.08.83 (04.10.85)	Jarše, Ljubljana Sidi Abdel Rahman	46.05N/14.32E 30.56N/28.42E	EGIPT (2080 km)

Celotna evropska populacija rjavega srakoperja *L. collurio* se seli čez Balkan, vzhodno Sredozemlje, malo Azijo v južne in jugovzhodne predele Afrike, kjer omenjena vrsta prezimuje, ter v območje ekvatorja (Moreau 1972, Zink 1975). Z obročkanjem je dokazano, da se populacija rjavega srakoperja iz predelov Španije in Francije seli čez Italijo in Balkan po običajni vzhodno-evropski selitveni poti v svoja prezimovališča (Zink 1975). Po tej vzhodno-evropski selitveni poti se selita med drugimi tudi močviriska trstnica *A. palustris* in mlinarček *S. curruca*. Če naše najdbe primerjamo s tujimi, ugotovimo, da se v celoti ujemajo in da dopolnjujejo do sedaj znane ugotovitve. Na osnovi obročkanja so ugotovili, da se najprvo odselijo odrasli primerki (konec julija in v avgustu), medtem ko se mladiči odselijo v avgustu ali septembru, redki so v južni Evropi še celo oktobra (Zink 1975).

Za naše tri najdbe (št. 1, 2 in 4) je značilno, da so bile primerki obročkani v poletnem obdobju, ko je možno, da so še gnezdili ali pa speljevali mladiče. Primerka iz ostalih dveh najdb (št. 3 in 5) pa sta izrazita predstavnika preletnega obdobja. Najdba št. 4 dopolnjuje znano sliko vračanja rjavega srakoperja prek Male Azije (Ciper) v svoja gnedišča (Panow 1983). Ornitološka postaja Radolfzell je v več letih obročkala 22799 primerkov rjavih srakoperjev, in od tega je bil 69 najdb ali 0,30 % (Zink 1975). V Sloveniji pa smo v obdobju 1926 do 1984 obročkali 6358 primerkov, in od tega je bilo 5 najdb izven Slovenije ali 0,07 %.

Dokazano je, da se selijo srednje-evropski in s tem tudi naši rjavi srakoperji prek Balkana, Grčije in njenih otokov v Egipt, od tam pa na širše področje jugovzhodne Afrike (Matvejev 1976, Panow 1983). K tem zaključkom so pripomogle tudi najdbe rjavih srakoperjev, ki so bili obročkani v Sloveniji.

SUMMARY

In the article, dedicated to the 60th anniversary of the Ornithological observatory in Ljubljana and to Dr. J. Ponebšek, its founder and principal who died 50 years ago, the author tells us how five Red-backed Shrikes, ringed in Ljubljana, were recovered abroad. The article was inspired by the latest recovery in Egypt, what confirms almost 50 years old findings about the migration route of Red-backed Shrike, which were based primarily on the recoveries of the birds, ringed in Slovenia.

LITERATURA

- Matvejev, S.D., 1976: Pregled faune ptica Balkanskog poluostrva, I: Piciformes et Passeriformes. SANU, Posebno izdanje, Beograd
- Moreau, R.E., 1972: The Palaearctic-African Bird Migration Systems. London and New York 1972, str. 130-132, 314.
- Ponebšek, J. (1931): Dva nova uspeha Ornitološkega observatorija v Ljubljani. Lovca, letnik XVIII: str. 140-142, Ljubljana 1931.
- Ponebšek, J. (1934): Dosedanji uspehi zavoda. I. Izvestje Ornitološkega observatorija v Ljubljani 1926-1933 Ljubljana, str. 26-36.
- I. Izvestje Ornitološkega observatorija v Ljubljani 1926-1933, str. 3-5, Ljubljana 1934.
- Panow, E.N. (1983): Die Würger der Paläarkt. Die Neue Brehm - Bücherei 557, A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Schüz, E. (1971): Grundriss der Vogelzugskunde. Paul Parey in Berlin und Hamburg.
- Šere, D. (1982): Ptiči Stožic pri Ljubljani, 1972-1982 - favnistični pregled, obročkanje in najdbe. Acrocephalus 13-14.
- Zink, G. (1973, 1975): Der Zug europäischer Singvogel. Ein Atlas der Wiederfunde beringter Vögel. 1. und 2. Lieferung. Vogelwarte Radolfzell.

Dare Šere
 Prirodoslovni muzej Slovenije
 Prešernova 20
 61000 Ljubljana